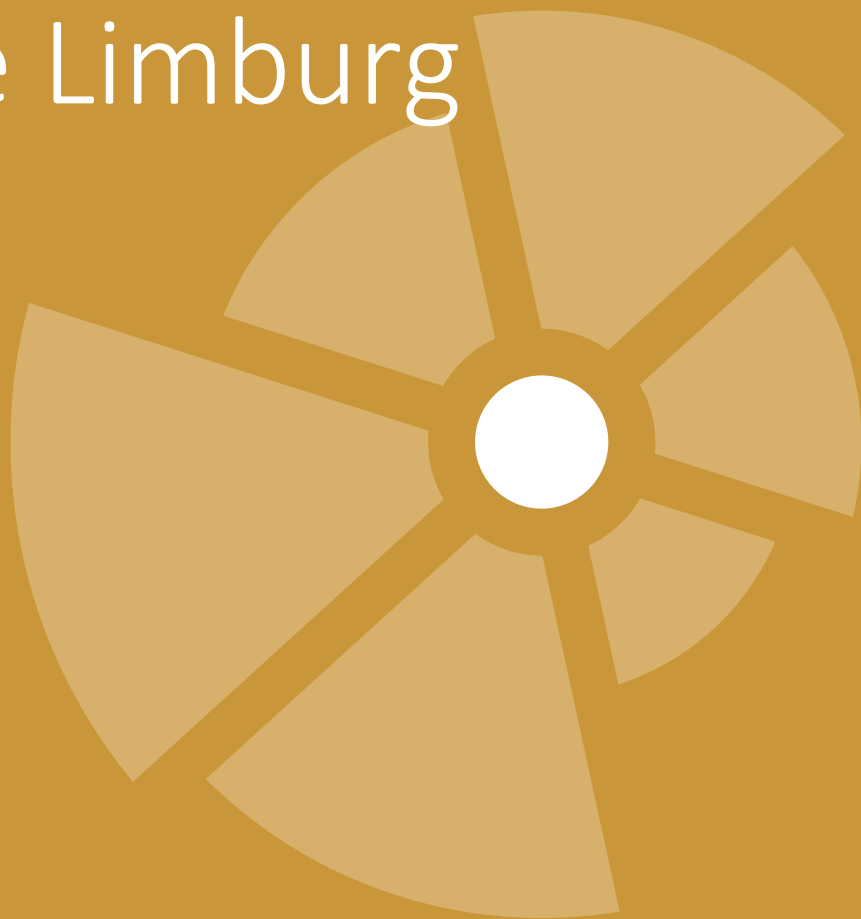

Advies over de Natuurdoelanalyse Bemeler- en Schiepersberg, provincie Limburg

1. Het advies van de Ecologische Autoriteit

De provincie Limburg heeft een natuurdoelanalyse (NDA) opgesteld voor het Natura 2000-gebied Bemeler- en Schiepersberg. Een NDA moet duidelijk maken of de huidige en geplande maatregelen voldoende zijn om de instandhoudingsdoelen van dit gebied te realiseren. De provincie heeft de Ecologische Autoriteit gevraagd te toetsen of de NDA voldoet aan de actuele wetenschappelijke inzichten. Dit advies bevat de resultaten van deze toetsing.

Wat staat in de natuurdoelanalyse Bemeler- en Schiepersberg?

Natura 2000-gebied Bemeler- en Schiepersberg ligt in een gebied met diverse hoogterrassen en droogdalen. Het is een kleinschalig landschap met bossen, struwelen, zomen, heischrale en kalkgraslanden en rotsbegroeiingen. Het Natura 2000-gebied heeft een omvang van 190 hectare. Ook kent het natuurgebied 24 hectare ondergrondse mergelgroeven waarin vleermuizen te vinden zijn.

Het gebied is aangewezen voor vier habitattypen¹ en zes habitatrichtlijnsoorten². Pionierbegroeiingen op (kalk)rotsbodem, Kalkgraslanden en Heischrale graslanden zijn prioritaire habitattypen waar een landelijke kernopgave ligt. Dit geldt ook voor geelbuikvuurpad, meervleermuis, ingekorven vleermuis en vale vleermuis als habitatrichtlijnsoorten.

De habitatrichtlijnsoorten geelbuikvuurpad, meervleermuis, ingekorven vleermuis, vale vleermuis, Spaanse vlag en kamsalamander worden verder niet beoordeeld. Vooral de habitats Pionierbegroeiingen op rotsbodem, Heischrale graslanden en Eiken-haagbeukenbossen staan onder druk en hiervoor is verslechtering niet uitgesloten. De gunstige staat van instandhouding van deze habitats is nog niet in zicht. Dit komt met name door de hoge stikstofdepositie, run-off³ van regenwater vanuit aangrenzend agrarisch gebied, verspreide ligging en het gebrek aan connectiviteit. Bij de Kalkgraslanden treedt geen verslechtering op, en kan er verbetering optreden mits de aangegeven maatregelen uit de NDA worden genomen (terugdringen stikstofdepositie, adequaat beheer en verbinden van bestaande en nieuwe locaties binnen en buiten het gebied).

Wat is het oordeel van de Ecologische Autoriteit?

De NDA kent een goede structuur en laat duidelijk zien dat de natuurkwaliteiten in het Natura 2000-gebied achteruit gaan. De hoge stikstofdepositie (via lucht en water), versnippering en het gebrek aan interne en externe connectiviteit en de beperkte omvang zorgen dat voor belangrijke habitats er verslechtering optreedt en er nog geen zicht is op gunstige staat van instandhouding. De NDA beschrijft de uitgevoerde en geplande maatregelen en geeft een doorkijk naar nog te nemen maatregelen. De uitvoering op locatieniveau behoeft echter nadere concretisering.

De Ecologische Autoriteit constateert dat de al genomen en reeds beschreven maatregelen zullen bijdragen aan, maar nog niet voldoende zijn om, de Natura 2000-doelen voor Bemeler- en Schiepersberg te halen en verslechtering niet is uitgesloten. De richting voor nieuwe maatregelen geeft aanknopingspunten om de Natura 2000-doelen in het gebiedsprogramma op langere termijn te behalen. Voor het totaalpakket aan maatregelen moeten echter ook andere, extra maatregelen in beeld worden gebracht. Doe dit in overleg met beheerders en ecologen die het gebied goed kennen. Belangrijk is ook een goede prioritering van maatregelen.

¹ Pionierbegroeiingen op rotsbodem, Kalkgraslanden, Heischrale graslanden en Eiken-Haagbeukenbossen.

² Spaanse vlag, Kamsalamander, Geelbuikvuurpad, Meervleermuis, Ingekorven vleermuis, Vale vleermuis.

³ Run-off. Dit is de afstroming van (regen)water over het bodemoppervlak. In bredere zin een algemene term voor niet infiltrerend, oppervlakkig afstromende neerslag. Run-off is alleen zichtbaar tijdens of kort na regenval. Bodemerosie- en sedimentatieverschijnselen zijn de in het veld langer zichtbare gevolgen van run-off.

De Ecologische Autoriteit adviseert hiervoor de NDA te verbeteren op de volgende punten:

- **Algemene opmerkingen vorm en navolgbaarheid:** er ontbreken in de NDA literatuurverwijzingen, toelichtingen bij figuren of tabellen en er zijn inconsequente bronverwijzingen.
- **Natura 2000-doelen:** de uitbreidingsdoelstellingen voor de habitats Pionierbegroeiingen op (kalk)rotsbodem, Kalkgraslanden en Heischrale graslanden, zijn nog niet geconcretiseerd. Daarnaast missen in de NDA de habitatrichtlijnsoort Spaanse vlag, kamsalamander, geelbuikvuurpad en het habitatype Glanshaverhooiland, terwijl hiervoor wel doelstellingen zijn geformuleerd.
- **Ecologische analyse huidige natuurkwaliteit en inzicht in gewenste omgevingscondities:** het is nodig meer gebruik te maken van recente gegevens. Ook dient er duidelijkheid te komen over de oppervlaktegegevens van de habitattypen (en veranderingen daarin) en de waarnemingsintensiteit van soorten. Verder is een (diepgaande) analyse nodig van de kwaliteit van Glanshaverhooiland door de jaren heen.
- **Drukfactoren:** het is nodig de noodzakelijke drukfactoren (stikstofdepositie, run-off, connectiviteit en versnippering) (meer) te kwantificeren. Verder is er geen aandacht besteed aan klimaatverandering en de impact daarvan op de natuurkwaliteit.
- **Effectiviteit bestaande en nog te nemen maatregelen:** er moet een concretisering worden gemaakt van de effectiviteit van de bestaande en nog te nemen maatregelen, zoals beheer, aanpakken locaties met een teveel aan afstromend regenwater⁴ en (interne en externe) connectiviteit. Dan kan ook de benodigde omvang van de maatregelen beter bepaald worden.
- **Onderbouwing conclusie en richting voor nieuwe maatregelen:** het is nog niet duidelijk of met alle bestaande, nog te nemen maatregelen en richting voor nieuwe maatregelen de doelen worden gehaald. Het is nodig om nieuwe/aanvullende maatregelen voor beheer, aanpakken van de run-off/vergroten randstroken, stikstofreductie en ontwikkeling schraallandcorridors uit te werken.
- **Kennis en monitoring:** de NDA geeft nog niet aan op welke wijze opvolging wordt gegeven aan enkele lacunes in kennis. Geef aan op welke wijze dit wordt opgepakt, op welke termijn en wie hiervoor verantwoordelijk is.

Ondanks dat de NDA op sommige punten aanvulling of aanpassing behoeft zijn de meeste knelpunten voor het halen van doelen voor dit gebied evident en het uitstellen van maatregelen kan het halen van de doelen bemoeilijken. Het is daarom aan te raden om de maatregelen waarvan zeker is dat ze nodig zijn spoedig uit te voeren. Dit geldt bijvoorbeeld voor:

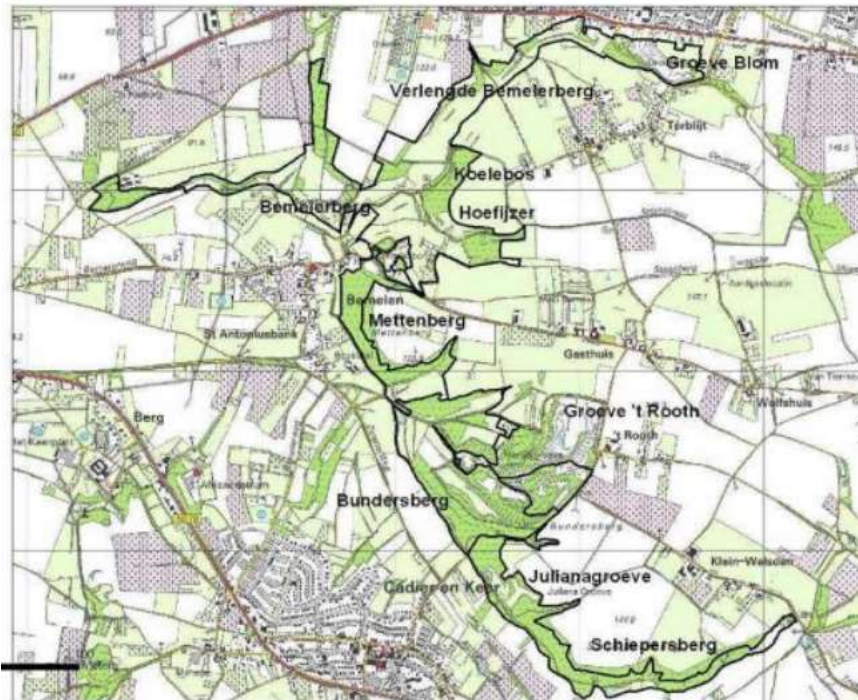
- **Verlagen van de stikstofdepositie:** het nemen van bronmaatregelen om de stikstofdepositie op de stikstofgevoelige natuurtypen te verminderen.
- **Aanpakken run-off punten:** beperk de run-off door brede randstroken op de plateau's aan te leggen. De Ecologische Autoriteit verwacht op basis van eerder uitgevoerd onderzoek dat deze randstroken ongeveer 15 meter dienen te zijn.
- **Herstel connectiviteit:** het vergroten van de interne en externe connectiviteit om zo habitattypen te herstellen. Zoals door instelling van gefaseerd beheer met schaapskudde of ander type beheer en waar nodig inrichtingsmaatregelen. Kijk daarbij naar verwijdering van braam en eiken met opslag op kalkhellingen van Bemelerberg, en het vergroten van oppervlakte Hellingschraalland op onder andere de Schiepersberg.

De Ecologische Autoriteit concludeert dat (verdere) verslechtering van de Bemeler- en Schiepersberg voor alle habitattypen en soorten niet is uitgesloten en dat uitbreidings- en verbeterdoelen niet worden gehaald. De in de NDA opgenomen richtingen voor nieuwe maatregelen biedt een aantal, maar nog onvoldoende aanknopingspunten om de Natura 2000-doelen met het gebiedsprogramma te behalen. Door het ontbreken van informatie kan niet goed worden bepaald hoe groot de opgave is voor het realiseren van alle

⁴ Zogenaamde run-off. Dit is de afstroming van (regen)water over het bodemoppervlak. In bredere zin een algemene term voor niet infiltrerend, oppervlakkig afstromende neerslag. Run-off is alleen zichtbaar tijdens of kort na regenval. Bodemerrosie- en sedimentatieverschijnselen zijn de in het veld langer zichtbare gevolgen van run-off.

instandhoudingsdoelen. Ook ontbreekt een volledig overzicht van (de richting voor) benodigde aanvullende maatregelen in de NDA.

Hoofdstuk 2 bevat een toelichting op dit oordeel.

Figuur 1: Natura 2000-gebied Bemeler- en Schiepersberg. Bron: NDA.

Waarom een natuurdoelanalyse?

Het Rijk ziet dat de kwaliteit van natuur onder druk staat, onder meer als gevolg van intensief gebruik van land en water, emissies van stikstof en klimaatverandering. Met de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering (WSN) en het bijbehorende verbeterprogramma wil Nederland die negatieve trend keren.

In die regelgeving is ook vastgelegd dat per Natura 2000-gebied een zogenoemde natuurdoelanalyse (NDA) moet worden gemaakt. Daarin moet blijken wat de actuele natuurkwaliteit is, welke knelpunten ('drukfactoren') er zijn en hoe de natuurdoelen voor dat gebied kunnen worden behaald. Een NDA biedt op zijn beurt input voor een gebiedsprogramma waarin wordt opgenomen welke maatregelen⁵ daadwerkelijk genomen zullen worden.

Waarom een advies van de Ecologische Autoriteit?

De provincie Limburg heeft de NDA over Bemeler- en Schiepersberg voorgelegd aan de Ecologische Autoriteit. De Ecologische Autoriteit toetst of in de NDA alle essentiële ecologische informatie werd betrokken waarmee het bevoegd gezag later goed onderbouwde besluiten kan nemen over onder meer gebiedsplannen en gebiedsprogramma's.⁶ In de bijlage bij dit advies staan de werkwijze, samenstelling van de werkgroep en andere projectgegevens. De projectstukken die bij het advies zijn gebruikt zijn te vinden door nummer 5025 op www.ecologischeautoriteit.nl in te vullen in het zoekvak.

⁵ Zie voor de reikwijdte van deze maatregelen de interpretation guide Natura 2000-beheer, lid 2.4, hieruit: 'De instandhoudingsmaatregelen kunnen de vorm aannemen van "passende wettelijke, bestuursrechtelijke of op een overeenkomst berustende maatregelen" en "zo nodig" de vorm van "passende beheersplannen".'

https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/Provisions_Art_6_nov_2018_nl.pdf

⁶ Zie het instellingsbesluit: stcrt-2022-24607.pdf (officiële bekendmakingen.nl).

2. Toelichting op het advies

In dit hoofdstuk licht de Ecologische Autoriteit haar oordeel toe en geeft zij aan welke informatie aangevuld moet worden. Dit is opgenomen in een tekstkader. Naar het oordeel van de EA is deze ecologische informatie essentieel om het belang van beschermde natuur volwaardig mee te wegen bij de besluitvorming over Bemeler- en Schiepersberg door de provincie Limburg.

2.1 Algemene opmerkingen vorm en navolgbaarheid

De NDA kent een heldere structuur en eenzelfde goede opzet als vergelijkbare NDA's in de provincie Limburg. Er ontbreken echter in het document nog veel zaken en ook is de opmaak nog niet afgerond. Zo ontbreekt soms een toelichting bij figuren of tabellen, zijn er inconsequente bronverwijzingen en is de literatuurlijst niet compleet. Dit zorgt voor een lastig leesbaar document.

De Ecologische Autoriteit adviseert om de NDA te verbeteren en aan te vullen zodat de NDA leesbaar en navolgbaar wordt.

2.2 Natura 2000-doelen

In hoofdstuk 3 van de NDA zijn de instandhoudingsdoelstellingen beschreven. Zo wordt aangegeven dat voor het Natura 2000-landschap Heuvelland twaalf kernopgaven zijn geformuleerd, waarvan er vijf deels zijn toegedeeld aan de Bemeler- en Schiepersberg. Er zijn doelstellingen voor vijf specifieke habitats en vijf soorten. In de NDA worden vier habitats geanalyseerd en beoordeeld: Pionierbegroeiingen op (kalk)rotsbodem, Kalkgraslanden, Heischrale graslanden en Eiken-haagbeukenbossen. De Ecologische Autoriteit heeft de volgende opmerkingen over de Natura 2000-doelen:

- **Uitbreidingsdoelstellingen:** voor een aantal habitats (Pionierbegroeiingen op (kalk)rotsbodem, Kalkgraslanden en Heischrale graslanden) is er een uitbreidingsdoelstelling vastgesteld. Een concretere aanduiding van kansrijke locaties voor uitbreiding van deze typen is nodig. Ook voor de geelbuikvuurpad is er een uitbreidingsdoelstelling. In de NDA worden deze doelstellingen niet gekwantificeerd. Concrete, SMART-geformuleerde doelen zijn nodig om te kunnen toetsen op doelbereik. Gebruik voor het formuleren van kansrijke locaties van de uitbreidingsdoelstellingen de publicatie van Smits et al., 2021⁷.
- **Glanshaverhooiland:** in deze NDA staat dat vooruitlopend op nog te nemen besluit over het schrappen van het Glanshaverhooiland, in de NDA niet meer wordt ingegaan op dit habitattype.⁸ In de NDA wordt gesteld dat volgens controles van de afgelopen jaren de aanwijzing in 2013 op onjuiste grondslag is geschied, aangezien ze ten tijde van de aanmelding in 2004 al niet meer voldeed aan de minimumeisen. Dit komt omdat is gewerkt tot 2017 met een ruime interpretatie van de habitattypen, en sinds 2017 er een nieuwe vegetatiekartering is gemaakt op basis van striktere interpretatie. Neem in de NDA een duidelijke paragraaf op over de werkwijze tot 2017 en ná 2017, en de consequenties daarvan, ook voor andere habitattypen. Beschrijf ook duidelijk in hoeverre met terugwerkende kracht is te bepalen of het Glanshaverhooiland bij de aanmelding in 2004 al niet meer kwalificeerde, aangezien er geen concrete (tel)gegevens uit dit jaar beschikbaar zijn, en wat het historisch en landschapsecologisch gebiedsperspectief is.
- **Doelstellingen voor andere soorten:** in de NDA wordt geen enkele Habitatrichtlijnsoort behandeld. Voor de Spaanse vlag wordt geconcludeerd dat stikstofdepositie geen bedreiging is en aanvullende maatregelen niet nodig zijn. De andere soorten (kamsalamander, geelbuikvuurpad, meervleermuis, ingekorven vleermuis en vale veermuis) worden ook niet in de NDA uitgewerkt. De Ecologische Autoriteit adviseert in de NDA ook nader in te gaan op de Spaanse vlag, kamsalamander en geelbuikvuurpad. Zo komen alle

⁷ Smits, N., Bijlsma, R.J., Bobbink, R., Emsens, W.J., Nijssen, M., Smits, L., Weijters, M., 2021. Kansen voor heischraal grasland in het Heuvelland - Overzicht van kansrijke uitbreidingslocaties en herstelexperimenten. Rapport nummer 2021/OBN251-HE, Kennisnetwerk OBN, Driebergen

⁸ De Ecologische Autoriteit merkt overigens op dat op de website natura2000.nl van het Rijk is aangegeven dat Glanshaverhooiland op 4 juli 2013 is geschrapt. Dit lijkt tegenstrijdig met de informatie uit de NDA.

benodigde maatregelen voor het natuurgebied in beeld. Zo is nu niet duidelijk wat de staat van instandhouding is van deze soorten, welke (kwantitatieve) opgave er is, welke al uitgevoerde, geplande of nog te nemen maatregelen positief of juist negatief werken op deze, en welke maatregelen er nog nodig zijn om de gunstigste staat van instandhouding te bereiken. De Ecologische Autoriteit kan wel begrijpen dat de vleermuissoorten apart worden behandeld, aangezien deze soorten in een ander, apart gedeelte van het Natura 2000-gebied zitten, namelijk 24 hectare ondergronds beschermde oppervlakte. Geef echter wel aan wanneer de andere soorten worden bekeken en of naar verwachting voor deze soorten nieuwe maatregelen nodig zijn.

- **Natuurkwaliteit bij aanmelding Natura 2000-gebied:** de oppervlakten waarvoor het gebied is aangewezen van de habitats in de T₀ zijn beschreven in de NDA. De kwaliteit is deels ingeschat op basis van indirecte (a)biotische indicatoren. Hierover zijn weinig concrete meetgegevens beschikbaar, maar de Ecologische Autoriteit vindt dat de T₀ voldoende goed is ingeschat. De NDA geeft echter niet goed aan welke transformatie er de afgelopen jaren heeft plaatsgevonden, zoals de verandering van beheer op dit gebied na aanwijzing. Bijvoorbeeld de verlengde Bemelerberg waar ontgronding en plaggen over grote oppervlakten (inclusief opbrengen van maaisel) heeft bijgedragen aan verbetering van de instandhoudingsdoelen van de habitattypen. Beschrijf dit in de NDA, aangezien het hier om locaties gaat met inmiddels volwaardige habitattypen dan wel goede ontwikkelingen in die richting.

De Ecologische Autoriteit adviseert om de NDA aan te vullen op de volgende onderdelen:

- Geef duidelijk aan wat de beoogde uitbreidingsdoelstellingen zijn van de habitattypen;
- Onderbouw waarom de situatie op het moment van aanmelding als Habitatrichtlijngebied er geen kwalificerend Glanshaverhooiland meer was;
- Beschrijf de concrete doelen voor niet-stikstof gevoelige habitatrichtlijnsoorten en behandel deze integraal in de NDA;
- Geef aan welke transformatie van de natuurkwaliteit na de aanmelding van het Natura 2000-gebied heeft plaatsgevonden, door verandering van beheer.

2.3 Huidige natuurkwaliteit, gewenste omgevingscondities en beoordeling drukfactoren

De ecologische analyse huidige natuurkwaliteit

In de NDA is in hoofdstuk 6 de ecologische analyse van huidige natuurkwaliteit en oppervlakte beschreven. De Ecologische Autoriteit heeft de volgende opmerkingen hierover:

- **Oppervlaktegegevens:** zoals in vorige paragraaf (2.2) van dit advies al aangehaald, zijn de oppervlaktebepalingen van de habitattypen in de loop van de jaren gewijzigd. In paragraaf 6.1 van de NDA wordt dit nader toegelicht: zo is tot circa 2017 gewerkt met een vrij ruime interpretatie van de habitattypen, op basis van de habitattypenkaart gemaakt in juni 2014. Na 2017 kwam de vegetatiekartering van 2017 beschikbaar, op basis van een strengere interpretatie van vegetatie-eenheden. Deze habitattypekaart is vervolgens in het beheerplan 2020 gebruikt en door Gedeputeerde Staten vastgesteld. Door deze wisselingen is het lastiger de achteruitgang van de habitattypen ten opzichte van het aanmeldingsmoment in 2004 van het natuurgebied te bepalen. Dit jaartal is de referentiesituatie voor de beoordeling.
- **Waarnemingsintensiteit:** bij het bepalen van de trends in de typische soorten is geen rekening gehouden met de waarnemingsintensiteit. Dit is nodig om een betrouwbaar beeld te geven van de trends. In bijlage 5 is de presentatie in kilometerhokken weergegeven. Binnen deze hokken kan er nog een behoorlijke variatie zijn. Het is nodig om in de NDA in te gaan op deze onzekerheden. De Ecologische Autoriteit merkt ook op het beter is om een goede inschatting te geven van de populatieomvang, dan een kilometerhok weergave. Een soort op elk kilometerhok kan nog steeds een (te) kleine populatie zijn van een zeer mobiele diersoort.
- **Recente gegevens:** voor de beoordeling van de huidige natuurkwaliteit van de habitattypen wordt in de NDA informatie uit eerdere PAS-herstelanalyses gebruikt. Beschikbare recente informatie wordt niet benut. Dit geldt bijvoorbeeld voor de beoordeling van het habitatype Pionierbegroeiingen op (kalk)rotsbodempl, waarvoor geen gebruik is gemaakt van de NHM-publicatie van Bakker et al. (2020). Er ontbreken daarnaast

veel faunagegevens over de karakteristieke soorten. Opname van deze data had tot een scherpere analyse kunnen leiden.

- **Glanshaverhooiland:** in het verlengde van de onduidelijkheden over de doelstellingen en aanwijzing van Glanshaverhooiland (zie paragraaf 2.2 van dit advies), mist er een grondige analyse waarom Glanshaverhooiland niet meer als habitatype wordt onderkend. Op diverse locaties (vooral onderaan de Bemelerberg) zijn goede potenties voor dit habitatype aanwezig, en het habitatype is tevens mogelijk ook nog steeds aanwezig in het gebied.

De Ecologische Autoriteit adviseert in de NDA meer informatie te geven over de huidige natuurkwaliteit. Gebruik daarbij recente gegevens en houdt in de beoordeling rekening met de waarnemingsintensiteit. Beschrijf duidelijk de verschillen in oppervlaktegegevens door de jaren heen vanwege de nieuwe vegetatiekartering en geef aan in hoeverre dit van invloed is op de beoordeling van de achteruitgang van habitattypen. Geef een grondige analyse waarom het Glanshaverhooiland niet meer als habitatype zou kwalificeren.

Inzicht in gewenste omgevingscondities

In hoofdstuk 4 van de NDA is per habitatype een summiere beschrijving gegeven van de gewenste omgevingscondities. De Ecologische Autoriteit ziet dat de gewenste omgevingscondities niet gebiedsspecifiek zijn beschreven, maar algemeen. Ook is er een kwalitatieve beschouwing gegeven, en alleen voor stikstof is deze gekwantificeerd. Zij mist dat ook bijvoorbeeld voor de benodigde beperking van de run-off (de nutriëntenbelasting vanuit aangrenzende landbouw).

Geef in de NDA aan welke gebieden in welke mate bijdragen aan de run-off, hoe groot deze zijn, welke functie ze nu hebben en wat het einddoel ervoor is (al dan niet per gebied).

Analyse en beoordeling van drukfactoren

In hoofdstuk 5 van de NDA is er een analyse en beoordeling van de drukfactoren gegeven voor de vier habitattypen. Zo zijn onder andere stikstofdepositie, run-off, ontoereikend beheer, en verspreide ligging en het gebrek aan connectiviteit van impact op de kwaliteit van de natuur. Ook zijn per habitatype de leemten in kennis aangegeven. De Ecologische Autoriteit heeft nog de volgende opmerkingen:

- **Kwantitatief maken opgave drukfactoren:** de drukfactoren worden per habitatype goed benoemd. Er is echter weinig informatie gegeven over de omvang c.q. grootte van de drukfactoren, en welke (kwantitatieve) opgave er is om achteruitgang te voorkomen en – op termijn – gunstige staat van instandhouding te bereiken.
- **Klimaatverandering:** deze drukfactor is niet in beschouwing genomen terwijl dit voor het gebied wel van belang kan zijn. Denk aan toenemende droogte en extreme neerslag (bijvoorbeeld voor run-off). Geef aan welke mogelijke consequenties dit heeft voor de natuur, of neem het nadrukkelijk op in de onzekerheden. Dit betreft enerzijds het risico op erosie bij extreme neerslag en anderzijds het risico van verlies van soorten op locaties met weinig variatie in bodem en expositie als gevolg van extreme droogte.

De Ecologische Autoriteit adviseert in de NDA de drukfactoren per habitatype te kwantificeren. Beschrijf zo SMART-mogelijk de gewenste omgevingscondities. Ga daarnaast ook in op de drukfactor klimaatverandering.

2.4 Bestaande maatregelen en verwacht effect bestaande zekere maatregelen

In hoofdstuk 7 en 8 van de NDA zijn respectievelijk de uitgevoerde en geplande herstelmaatregelen beschreven, als ook de (ex ante) beoordeling van het effect van deze maatregelen. De meeste maatregelen zijn overlevingsmaatregelen, en zijn nog niet gericht op systeemherstel. De Ecologische Autoriteit merkt op dat er geen tot weinig onderbouwing is van de maatregelen zoals gepresenteerd in figuur 7.1 van de NDA.

Daarnaast constateert zij:

- **Run-off prioritering:** Er is geen prioritering van de run-off punten aangegeven, terwijl er grote verschillen zijn in te verwachten effecten. Geef gemotiveerd aan welke run-off punten de hoogste prioriteit hebben om aan te pakken, in relatie tot verbetering van de natuurkwaliteit.
- **Intensivering begrazingsbeheer:** Er wordt in de NDA aangegeven dat bijvoorbeeld intensivering van het begrazingsbeheer gewenst is terwijl de schaapskudde nu al onvoldoende capaciteit heeft om verruigde delen effectief aan te pakken. Een oplossingsrichting voor dit knelpunt dient gegeven te worden (zie ook paragraaf 2.5 van dit advies). Het is nodig om uitgebreider en gebiedsspecifieker in te gaan op het beheer. Zo is intensivering van het begrazingsbeheer op nu al schrale vegetaties voor een groot deel van de insecten zeker niet wenselijk. Dan is maaien met klein materieel (agria en bosmaaier voor de opslag) op sommige plekken effectiever.
- **Connectiviteit:** Er is een scherpere analyse van de mogelijkheden voor connectiviteit mogelijk. De analyse geeft op dit moment onvoldoende handvatten voor gebiedsgerichte en concrete maatregelen. De Ecologische Autoriteit merkt daarbij op dat een aanpak van run-off punten mogelijk ook kan leiden tot meer connectiviteit, bijvoorbeeld als boven/op de run-off punten wordt gekozen voor herstel van schrale graslandvegetaties. Daarnaast is het nodig om bij de analyse van herstel connectiviteit van de graslanden onderaan de zone Mettenberg-Schiepersberg ook de mogelijkheden van herstel hakhoutbeheer van het eiken-haagbeukenbos te betrekken, uiteraard met behoud van locaties van bijzondere soorten.

De Ecologische Autoriteit adviseert in de NDA duidelijker aan te geven wat de verwachte effecten zijn van de maatregelen. Ga daarbij in ieder geval in op de run-off prioritering, intensivering van het begrazingsbeheer en bevorderen van connectiviteit.

2.5 Synthese en conclusie

In hoofdstuk 9 van de NDA wordt ingegaan op de synthese, langetermijnperspectief, richting bepalen nieuwe herstelmaatregelen en conclusie.

Het uiteindelijke oordeel is dat voor de habitattypen Pionierbegroeiingen op rotsbodem, Heischrale graslanden en Eiken-Haagbeukenbossen er een achteruitgang is van de natuurkwaliteit, en dat op lange termijn de gunstige staat van instandhouding nog niet wordt bereikt. Voor de Kalkgraslanden is de beoordeling iets positiever, er is geen verslechtering van de staat van instandhouding en door het nemen van de voorgestelde maatregelen kan een goed functionerend Kalkgrasland ontstaan. De Ecologische Autoriteit kan deze beoordelingen in grote lijnen onderschrijven, alsmede de conclusie dat toegewerkt dient te worden naar systeemherstel. De Ecologische Autoriteit mist echter een analyse tot welke verbeteringen de recent al uitgevoerde maatregelen, bijvoorbeeld het van begroeiing ontdoen van rotsen, de komende jaren nog kunnen leiden.

Voor systeemherstel worden drie maatregelen genoemd: stikstofreductie, ontwikkelen schraallandcorridor en landschapsherstel.

De Ecologische Autoriteit heeft de volgende opmerkingen over de conclusies en de voorgestelde nieuwe maatregelen:

- **Beheer:** Voor alle habitattypen wordt extra begrazen voorgesteld (zie ook paragraaf 2.4 van dit advies). Uit het veldbezoek is echter gebleken dat niet zomaar de begrazing met kuddes kan worden geïntensiveerd, aangezien er enerzijds (nu) niet voldoende kuddes zijn en anderzijds omdat dit tot negatieve effecten op doelsoorten voor de fauna leidt (bijvoorbeeld voor insecten). Bovendien is er door de eutrofiëring van het landschap een risico op verspreiding van zaden van ruigtesoorten, waardoor het verplaatsen van de kuddes extra nauw luistert. Hierdoor komt mogelijk deze voorgestelde vorm van intensief beheer onder druk te staan, en leidt deze maatregel waarschijnlijk niet of slechts ten dele tot het gewenste effect. Ga in de NDA in op de mogelijkheden en onmogelijkheden voor het intensiveren van het beheer. Intensiveren van beheer kan daarnaast geen oplossing bieden voor een te hoge stikstofbelasting, deze moet bij de bron worden aangepakt.

- **Schraallandcorridors:** Er wordt voorgesteld om bovenaan de hellingen schraallandcorridors te ontwikkelen, zodat er mogelijkheden zijn voor uitwisseling van soorten tussen locaties met Kalkgraslanden en/of Heischrale graslanden. Hiervoor dienen enkele bosschages te worden verwijderd. Tijdens het veldbezoek is in aanvulling op de NDA hier meer informatie over gegeven. De Ecologische Autoriteit ondersteunt de gedachte voor (interne) connectiviteit. Zij adviseert echter ook om eerst ook te kijken naar het ontwikkelen van deze corridors lager op de helling aangezien deze directer aansluiten bij bestaande locaties van de habitattypen.
- **Run-off- en randstroken:** Er is nu alleen aangegeven dat er een groot aantal run-off punten is. Ingegaan dient te worden op de prioritering bij de aanpak van deze punten en ook waar de te nemen maatregelen dan uit dienen te bestaan en welke breedte van de randstroken gewenst is⁹. In het gunstigste geval kan de aanpak tevens een functie hebben in het herstel van verbindingen.
- **Stikstofreductie:** De grootste opgave tot het komen tot systeemherstel is het reduceren van stikstofdepositie (via lucht en via water) dat leidt tot vermesting en verzuring. Er zijn daarom bronmaatregelen nodig die de stikstofuitstoot flink verlagen. De Ecologische Autoriteit onderschrijft daarbij dat de kleine daling die wordt voorspeld in het AERIUS-model grote onzekerheden heeft. Ook de NDA geeft terecht aan dat de afgelopen jaren de feitelijke daling van stikstofdepositie stagneert. Er zijn daarom (aanvullende) maatregelen nodig om de stikstofbelasting sterk te reduceren. Ook als stikstofreductie is bereikt, zal er nog vele jaren sprake van na-ijleffecten zijn. Geef aan in welke mate de stikstofbelasting moet worden teruggedrongen.

De Ecologische Autoriteit adviseert om de NDA aan te vullen op de volgende onderdelen:

- Beschrijf welke mogelijkheden en onmogelijkheden er zijn in het aanpassen van het beheer;
- Laat zien welke mogelijkheden er zijn om schraallandcorridors te ontwikkelen, aangezien deze direct aansluiten op de bestaande locaties van de habitattypen;
- Beschrijf een gewenste prioritering van de aanpak van de run-off punten, en beschrijf welke aanpak er nodig is per run-off punt;
- Geef aan welke (richting voor) aanvullende maatregelen er nodig zijn om stikstof te reduceren.

2.6 Kennis- en monitoring

In de NDA wordt aangegeven dat op enkele onderdelen er nog leemten in kennis zijn, zoals kennislacunes in de geschikte vestigingscondities voor de verschillende karakteristieke soorten voor habitatype Pionierbegroeiingen op rotsbodem, het optimaliseren van het beheer op Kalkgraslanden en Heischrale graslanden of het inrichten van bufferstroken om de inspoeling van meststoffen naar de natuurtypen tegen te gaan. Zoals in paragraaf 2.1 van dit advies benoemd zijn er recente rapporten voor de kansen van uitbreiding van locaties (Smits et al., 2021). Gebruik deze informatie voor de NDA.

Er mist soms een duidelijke conclusie op welke wijze opvolging wordt gegeven aan deze kennislacune en hoe monitoring van de maatregelen gaat plaatsvinden. Geef daarom aan welk onderzoek of monitoring moet en kan worden ingezet om kennisleemtes op te vullen (bijvoorbeeld met betrekking tot beheer en invloed klimaatverandering). Geef hierbij aan wie daarvoor verantwoordelijk is, wat de planning hiervoor is, en wat het benodigde budget is voor de monitoring en het kennisonderzoek.

De Ecologische Autoriteit adviseert om de NDA aan te vullen met een kennis- en monitoringsprogramma, waarbij ingegaan wordt op de verantwoordelijkheid, planning en budgetten. Een dergelijk programma laat onverlet dat de maatregelen al zonder aanvullend onderzoek gestart kunnen en, gezien de urgentie van de problematiek van het gebied, ook moeten worden.

⁹ De Ecologische Autoriteit verwacht gezien eerder onderzoek dat deze randstroken ongeveer 15 meter dienen te zijn.
https://natuurfkennis.nl/Uploaded_files/Publicaties/obn217-he-bufferstroken-rond-natura-2000-gebieden-in-het-heuvelland-1.b87229.pdf

Bijlage 1: Projectgegevens

Werkwijze Ecologische Autoriteit

De Ecologische Autoriteit heeft voor dit advies een werkgroep van deskundigen samengesteld. Deze werkgroep toetst of in de natuurdoelanalyse (NDA) alle essentiële ecologische informatie is betrokken waarmee het bevoegd gezag later goed onderbouwde besluiten kan nemen over onder meer gebiedsplannen en gebiedsprogramma's. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het Natura 2000-gebied bezocht en met de voortouwnemers en gebiedsbeheerder(s) gesproken. Meer informatie over de Ecologische Autoriteit en over haar werkwijze vindt u op onze website.

Voortouwnemer

Provincie Limburg

Samenstelling van de werkgroep

Tom Ludwig MA (secretaris)

prof. dr. Henk Siepel

Marja van der Tas (voorzitter)

dr. Bart van Tooren

prof. dr. ir. Michiel Wallis de Vries

Waar vind ik de stukken die de Ecologische Autoriteit heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.ecologischeautoriteit.nl projectnummer 5025 in te vullen in het zoekvak.

